

هوش تیزکنی

فواید و مضرات گسترش پیام‌های تبلیغاتی برای رشد هوش کودکان چیست؟ این تبلیغات همه آنچه باید بدانیم را می‌گویند؟ چه حرف‌های ناتمامی در تبلیغات بسته‌های هوش وجود دارد؟

فاطمه محمدصالحی: «اگر می‌خواهید پدر و مادر آینده‌نگری باشید! اگر نگران آینده فرزند خود هستید! اگر می‌خواهید یک کودک نابغه داشته باشید...! تا دیر نشده نخستین قدم‌های خوشبختی فرزندتان را با خرید بسته افزایش هوش بردارید!»؛ این تبلیغات چقدر واقعیت دارد؟

فواید و مضرات گسترش پیام‌های تبلیغاتی برای رشد هوش کودکان چیست؟ این تبلیغات همه آنچه باید بدانیم را می‌گویند؟ چه حرف‌های ناتمامی در تبلیغات بسته‌های هوش وجود دارد؟ رشد و پرورش هوش شناختی کودکان مدتی است که با فعالیت‌های برخی مؤسسه‌های خصوصی و کمک تبلیغات رسانه‌ای به احساس نیاز در تعدادی از خانواده‌ها تبدیل شده است. تلاش برای باهوش شدن فرزندان در هر خانواده‌ای به یک شکل بروز می‌کند: شوق خرید بسته‌های آموزشی هوش افزا، نگرانی از اینکه اگر نتوانم کلاس و بسته‌ای را برای فرزندم تهیه کنم، چه آینده‌ای در انتظار فرزندم خواهد بود؟ البته نمی‌توان همه مزایای کمک‌آموزشی را انکار کرد اما وقتی شعارهای تبلیغاتی کار را به آنجا برساند که ادعا کنند که شما می‌توانید با 15 دقیقه در روز کودکان را نابغه کنید و... آثار نامطلوبی به وجود می‌آورند و با اغراق‌های خود سطح تلاش‌های تربیتی را محدود و غیرواقعی می‌کنند. اینکه پیام‌های تبلیغاتی مکرر و دائم از وظیفه آموزش پدرها و مادرها و محبت آنها بگویند و بعد خرید محتوای خود را مساوی پدر و مادری کردن خوب تلقی کنند، موجب می‌شود که توجه و دغدغه والدین کم‌کم به نوعی نگرانی تبدیل شود که فقط با خریدن این بسته‌های هوش از بین می‌رود. البته آسیب جدی دیگر این نوع تبلیغات این است که برای قشر ضعیف و کم‌توان مالی حسرت برباد رفتن آینده فرزندشان را به دنبال دارد. ما به شما می‌گوییم که چگونه می‌توانید بدون خرید این بسته‌های هوش‌افزا به کودک خود کمک کنید.

همه باهوشند اما...

نمره هوش فرزندان برای بعضی پدرها و مادرها، بهانه خوبی برای فخر فروشی آنهاست درحالی‌که آیا کسی به نظر بچه‌ها وقتی مجبور می‌شوند تست هوش بدهند، بازی‌های فکری کنند یا... توجه می‌کند؟ اجبار در رشد هوش و نابغه شدن، اگر برای بچه‌ها وظیفه‌ای باشد که به وسیله آن رضایت پدر و مادر را به دست بیاورند، نه تنها تلاش مفیدی نیست بلکه موجب از بین رفتن خلاقیت آنها هم می‌شود.

در واقع هوش‌شناختی که تبلیغات با شعارهایی مثل فعال‌سازی نیمکره راست و چپ و... آن را به معنی تضمین موفقیت آینده فرزندان معرفی می‌کنند، فقط می‌تواند در سال‌های اولیه تحصیل بچه‌ها ضامن موفقیت تحصیلی آنها باشد. ضمن آنکه پدر و مادر بودن یک بچه نابغه نیز کار راحتی نیست. امروزه با پیشرفت علم دیگر نمی‌توان از یک مدل هوش حرف زد بلکه باید به انواع مختلف هوش اهمیت داد. افراد موفق در کنکور، محیط‌های کار و... لزوماً افرادی با هوش شناختی بالا نیستند بلکه آنها افرادی با هوش متوسط و نرمال هستند که توانسته‌اند هوش هیجانی خود را بالا ببرند و توانایی‌ها و انگیزه‌های خود را بشناسند.

همچنین این افراد می‌توانند احساسات خود را مدیریت کنند. برای آنکه بتوانید موفقیت آینده بچه‌های خود را تضمین کنید لازم است هوش شناختی و هوش هیجانی را به موازات هم رشد بدهید. امروزه همه باهوشند. فرق آدم‌ها در شناخت نوع هوش آنهاست. کسی که توانایی حرف زدن بسیار خوبی دارد، فردی که می‌تواند با افراد به خوبی ارتباط برقرار کند، نقاش‌ها، ورزشکارها، دوستداران طبیعت و... همه از نوعی از هوش بهره برده‌اند که احتمالاً دیگران از این نوع هوش به اندازه کافی بهره نبرده‌اند.

هوش این افراد در دسته‌هایی با این نام مثل هوش کلامی، هوش میان‌فردی، هوش فضایی، هوش جسمی و... قرار می‌گیرد. اگر شما پدرها و مادرها سطح اطلاعات خود را در این زمینه بالا ببرید و فقط شنونده محض این تبلیغات نباشید، می‌توانید محیطی برای تجربه‌اندوزی و تلاش و خلاقیت بچه‌ها تدارک ببینید. بعد کم‌کم خودتان می‌توانید کشف کنید که فرزند شما از کدام یک از انواع هوش بیشتر بهره برده است. اتفاقاً این کشف صرفاً با خرج کردن پول به دست نمی‌آید؛ صبر شما و وقتی که برای این کار می‌گذارید مهم‌ترین ابزارهای شما در این کار هستند.

اولین سال‌های زندگی

خانواده‌ای که پدر و مادر در آن سختگیری بی‌جا دارند و پرخاشگر و انتقادکننده باشند، به هوش بچه‌ها و جرأت بچه‌ها برای بیان توانایی‌شان صدمه وارد می‌کند. در مقابل، خانواده‌هایی که محیط دوستانه، آرام و رابطه‌ای برمیانی تعامل سالم با فرزند خود دارند می‌توانند به رشد توانایی‌های هوشی بچه‌ها کمک کنند. پیشنهادهایی زیر به شما کمک می‌کند که در تقویت هوش بچه‌ها اثرگذار باشید:

1- صبحانه خوب و کامل را فراموش نکنید. مغز خوب و سالم، غذای سالم و کافی هم نیاز دارد؛ اگر کودک شما صبحانه خوبی بخورد که بتواند 20 درصد انرژی او را برای ادامه روز تأمین کند، حتما توجه و تمرکز بیشتری پیدا می‌کند.

2- بازی به اندازه غذای خوب می‌تواند در رشد هوش شناختی کودکان اثرگذار باشد. بازی حساب‌شده نوعی تمرین مغز است. در دوران نوزادی با بغل کردن بچه و بازی کلامی با نوزادان می‌توانید به رشد و تقویت بیشتر و بهتر هوش آنها کمک کنید. در سال‌های بعدی هم می‌توانید به کمک حواس بچه‌ها و بدون آنکه امکانات مادی زیادی لازم داشته باشید با او بازی کنید و به افزایش شبکه سلول‌های مغز که ابزار هوش است، کمک کنید.

3- دالی بازی، قایم موشک، بازی‌های نمایشی مثل پانتومیم و حتی تشخیص بوها با چشم بسته به رشد هوش کودک کمک می‌کند.

4- در سال‌های بالاتر، بازی‌های فکری که بچه‌ها خودشان انتخاب می‌کنند مثل پازل و بعضی از بازی‌های رایانه‌ای در زمان‌های محدود می‌تواند مؤثر باشد.

5- تعامل کودک و والدین مثل حرف‌زدن، گوش کردن به هم، توجه به هم، سؤال پرسیدن و نظر خواستن، در قدرت هوش بچه‌ها اثرگذار است.

6- اگر پدر و مادر اهل مطالعه کتاب باشند به راحتی می‌توان ایده تشویق کودکان به مطالعه را برای افزایش هوش عملی کرد. کتاب خواندن سلول‌های مغز را فعال و زمینه تجربه‌اندوزی و آزمون و خطای کمتر را به بچه‌ها هدیه می‌کند. برای بچه‌ها کتاب بخوانید و اجازه بدهید هر سؤالی دارند از شما بپرسند و به آنها با حوصله و دقت جواب دهید. حتما شما هم بعد از خواندن کتاب از کودک خود درباره شخصیت‌ها و اتفاقات داستان سؤال بپرسید. از او بخواهید درباره داستان کتاب نقاشی هم بکشد.

7- سرزنش و مقایسه بچه‌ها را فراموش کنید. اگر بخواهید با میزان هوشمندی بچه‌ها فخرفروشی کنید آنها را در فشار روانی قرار می‌دهید و از همه مهم‌تر اینکه دوران کودکی را از آنها می‌گیرید.

8- شاید فکر کنید هر فرد نابغه و باهوش موفقی، قطعا خانواده مرفه و بدون مشکلی داشته. اما بهتر است بدانید که اغلب افراد موفق دنیا زندگی‌های سخت و پر از رنجی داشته‌اند. شاید راز این شکوفایی در این باشد که ذهن افراد در شرایط سخت و چالش‌انگیز مجبور می‌شود که اطلاعات را پردازش و راه‌حلیابی کند. در خانواده به‌دنبال ایجاد محیط مصنوعی و گلخانه‌ای که در آن بچه‌ها به رشد هوشی برسند، نباشید، به آنها فرصت فکر کردن و حل مسئله بدهید.

9- خلاقیت را در کودک رشد دهید. یکی از راه‌های رشد خلاقیت این است که به جای اینکه همه چیز را حاضر و آماده در اختیارش بگذارید، به او کمک کنید تا از وسایل و ابزارهای دم دستی و غیرقابل استفاده، وسایل مورد نیاز خودش را بسازد. به او فرصت بدهید فکر کند که چگونه می‌تواند به کمک یک لوله مقوایی که از انتهای یک دستمال کاغذی رولی باقی مانده است و چند تکه پارچه و چسب و... یک جامدادی رومیزی برای خودش بسازد.

کمک به هوش بچه‌ها قبل از تولد

هوش شناختی یکی از ابزارهای موفقیت بچه‌ها در آینده است. همانقدر که وراثت و ژن‌ها می‌توانند در میزان هوش بچه‌ها اثرگذار باشند، محیط هم می‌تواند در رشد و تقویت یا هدر دادن و ضعیف کردن این نعمت خدادادی نقش داشته باشد. مراقبت از هوش بچه‌ها بیش از هرکسی از دست پدر و مادرها بر می‌آید. اما راه‌های تقویت هوش شناختی چیست؟

حتما شما هم در گفت‌وگوهاي روزمره خود به شوخي از كسي شنیده‌اید كه بگوید: از مغزت كار بكش كه خاك نخورد. اینگونه جمله‌ها هرچند به شوخي بين ما رد و بدل مي‌شوند اما واقعيّت دارند و اثبات شده هستند. سلول‌هاي مغز هم مثل سلول‌هاي ديگر بدن ما درصورتی كه به خوبي به كار گرفته نشوند، از بين مي‌روند. تقويت هوش شناختي به اين معني است كه شما براي زنده ماندن و تقويت كردن سلول‌هاي مغزي تلاش كنيد.

جالب است بدانيد كه كمك به تقويت هوش شناختي، قبل از تولد كودك شروع مي‌شود و بعد از 8 سالگي به ندرت تغيير مي‌كند.

در دوران بارداري نخستين قدم‌هاي محيط و پدر و مادر براي هوشمندی بچه‌ها برداشته مي‌شود. پيشنهادهاي زير مي‌تواند به مادران باردار كمك كند:

مادر آرام و بدون اضطراب، كودك آرامي خواهد داشت كه زمينه شكوفايي هوش بيشتري براي فراهم مي‌شود. سعي كنيد در اين دوران آرامش خود را حفظ كنيد. يكي از راه‌هاي آرامش گرفتن در روزهاي بارداري قرآن خواندن است.

نوع تغذيه زنان باردار و استفاده از انواع ويتامين‌ها و مواد مغذي براي شكل‌گيري سلول‌ها مهم است. در توصيه‌هاي اسلامي و طب سنتي ايران استفاده از عسل، كدو، كندر، خرما، خرفه، كرفس، نارنج و مويز را براي افزايش هوش و عقل كودك پيشنهاده مي‌دهند.

با هماهنگي پزشك، يك برنامه ورزشي براي زنان باردار مي‌تواند تا حدود 14درجه به رشد هوش نوزاد آينده كمك كند.

جنين به‌خوبي مي‌تواند پيام‌هاي محيط بيرون را دريافت كند. در دوران بارداري صحبت با طفل به‌خصوص توسط مادر، قرآن خواندن براي او، زدن ضربه‌هاي آهسته و نوازش پوست شكم مادر و حتي نورهاي مختلف محيط مي‌تواند محرك مغز جنين باشد.

بعد از تولد، آغوش گرم مادر و تماس بدني او با نوزاد و شير مادر يكي از مهم‌ترين كمك‌ها براي تقويت و رشد هوش نوزادان است.

جعبه تلويزيون و كامپيوتر با هوش چه مي‌كند؟

اگرچه تلويزيون و كامپيوتر مي‌تواند آموزنده باشد اما استفاده زود هنگام از تلويزيون براي بچه‌ها مي‌تواند موجب اختلال در خلاقيت و تكامل سلول‌هاي مغزي كودكان نوپا شود. در سال‌هاي بعد هم كه بچه‌ها در مرحله دوران حساس رشد حافظه، هوش و ساير توانايي‌ها هستند، استفاده نامناسب از تلويزيون و كامپيوتر مي‌تواند در آنها اختلال توجه، خيالپردازي‌ها، ضعف استدلال‌ها و كمبود مهارت‌هاي ارتباطي با همسالان را ايجاد كند. استفاده از اين ابزارها شايد بچه‌ها را براي مدت كوتاهي سرگرم يا آرام كند اما آرزوها و اهداف بلندمدت والدين را براي توانمندسازي و تقويت هوش آنها به باد خواهد داد. علاوه بر اينها كودك به جاي تجربه بازي‌هاي شاد گروهی، در حال يا آينده منزوي مي‌شود و فرصت رشد مهارت‌هايش از بين مي‌رود.

بهتر است والدين از بچه‌ها بخواهند كه به سليقه خود و البته با تايد والدين چند برنامه يا بازي كوتاه را در طول شبانه روز انتخاب كنند و فقط اجازه استفاده از آنها را داشته باشند. اگر شما فعاليت‌هاي سرگرم‌كننده و جايگزيني را در خانه، ميهماني‌ها يا تعطيلات در نظر بگيرد و در قانونگذاري نظر بچه‌ها را بپرسيد و بعد مراقب خوبي از قانون خانه باشيد، بچه‌ها هم به مرور علاقه محدود شده‌اي را به فيلم‌ها و بازي‌هاي كامپيوتر نشان مي‌دهند اما اگر فقط منع كنيد بدون آنكه پيشنهاده جايگزيني داشته باشيد، موفق نمي‌شوید.